

IZVJEŠTAJ III (treći kvartal) 14. septembar 2008.

TEME IZVJEŠTAJA

1. Međunarodne aktivnosti
2. Zakonska regulativa
3. Vojska Crne Gore
4. NATO kampanja

1. MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI

Plenarnom sjednicom čija je glavna tema bila politički okvir saradnje, u Briselu je krajem juna započeo Intezivirani dijalog(ID) između NATO-a i Crne Gore. Osim političkih pitanja, na dnevnom redu su bila i ona koja se odnose na izbjeglice i raseljena lica, kao i reformu sudstva. Početkom septembra započela je i druga runda tematskih razgovora u okviru ID-a, posvećenih odbrambenim i bezbjednosnim pitanjima. ID predstavlja proces nadogradnje političkog dijaloga između NATO-a i zemlje s kojom se vodi, i obuhvata širok spektar oblasti, od političkih i vojnih, preko finansijskih do bezbjednosnih.

- Broj aktivnosti u kojima će Crna Gora ove godine učestvovati u Partnerstvu za mir smanjen je sa 69 na 48. Odluka o odustajanju od učestvovanja u nekim programima u Individualnom partnerskom programu (IPP), za koje je krajem prošle godine postignuta saglasnost u Briselu, donijeta je u dogovoru sa NATO zvaničnicima.

- Predložena je nova organizacija Ministarstva odbrane po kojoj se predviđa osnivanje Direktortata za NATO. Nova organizaciona jedinica trebalo bi da koordinira rad vojnog dijela crnogorske misije u NATO-u. Takođe, Direktorat bi trebalo da koordinira aktivnostima MO koji se realizuju u saradnji sa drugi vladinim resorima u NATO integracijama.

- Komanda KFOR-a zainteresovana za korišćenje kapaciteta crnogorske vojske za privremeni odmor trupa NATO prilikom njihovog prolaska kroz Crnu Goru.

- Proširena vojno-diplomatska mreža, imenovanjem vojnih atašea u Vašingtonu i OEBS-u. Najavljena imenovanja vojnih izaslanika u Berlinu i NATO komandi u Napulju.

- Tokom ljeta brojni su bili bilateralni susreti zvaničnika Vlade vezano za NATO integracije.

2. ZAKONSKA REGULATIVA

- Zbog bojkota plenarnih zasjedanja Skupštine od strane opozicije, Zakon o misijama nije dobio dvotrećinsku podršku 20. juna. Prema proceduri, o tom aktu se Skupština ponovo može izjasniti za tri mjeseca, kada je za donošenje zakona potrebna prosta većina. Nakon toga, odluku o ušestvovanju u konkretnoj misiji mora donijeti Skupština, takođe prostom većinom. Predviđeno je da predlog takve odluke mora da sadrži konkretne podatke u koju misiju se ide, koliko dugo traje mandat, precizan broj i zadaci pripadnika vojske koji se upućuju...

- Vlada Crne Gore donijela je uredbu kojom se definišu zarade profesionalnih pripadnika Vojske u međunarodnim mirovnim operacijama, kao i naknade u slučaju bolovanja ili zarobljeništva. Uredba se odnosi i na primanja pripadnika Vojske u vojno-diplomatskim misijama. Predviđeno je da iznosi dnevnica za profesionalne pripadnike vojske zavise od vrste misije, bezbjednosnih rizika, geografskih i klimatskih uslova, a visinu primanja vojnika utvrđuje ministar odbrane.

- Formirana vladina komisija za izmjene Strategije nacionalne bezbjednosti, Strategije odbrane, zakona o vojsci i odbrane. Počeo rad na iradi Strategijskog pregleda odbrane, kao i Strategija dugoročnog razvoja sietma odbrane.

- Odbor za bezbjednost i odbranu preložio Zakon o parlamentarnoj kontrol službi bezbjednosti, koji bi trebalo da preciznije definiše obim i suštinu nadležnosti parlamenta i odbora u nadzoru službi bezbjednosti i odbrane. Osim zakazivanja posjeta i načina organizovanja sjedinica, Nacrt tog zakona precizira mehanizme za sprovođenje parlamentarne istrage, konsultativnog i kontrolnog saslušanja, koja joj prethode, ali i utvrđuje obavezu predstavnika državnih organa iz oblasti odbrane i bezbjednosti da se odazovu pozivu tom skupštinskom tijelu. Novom verzijom zakona o parlamentarnoj kontroli službi bezbjednosti predviđeno je i da sve sjedinice Odbora budu zatvorene za javnost, "zbog važnosti informacija o kojima se raspravlja", te da se "po potrebi otvaraju za javnost".

3. VOJSKA CRNE GORE

- Kao i u prvom ciklusu kada su uništene rakete strela 2M, realizacije Tehničkog sporazuma stopirana zbog protivljenja mještana Župe kod Nikšića. Na lokalitetu Borova brda u Župi planirano je da se uništi oko 350 tona viškova municije i naoružanja, a i taj posao je povjeren nikšićkoj kompaniji "Booster", poznatoj po eksploziji u Viru. Nakon najave da će ta municija biti uništena u Župi, mještani organizovali višednevne proteste i postavili barikade prema lokalitetu Borova brda.

Na drugoj strani, nastaveljena je realizacija drugog programa rješavanje viškova naoružanja i municije, MONDEM, koji se sprovodi u saradnji sa UNDP-om i OEBS-om. Više od 25 tona toksičnih supstanci koje su ključni sastojak napalma (avionskih bombi), kao i više od 128 tona oksidatora i raketnog iz vojnih sladišta u Pristanu kod Tivta je neutralizovano, i iz Luke Bar transportovanu u Švedsku gdje će biti uništeno.

- Ministarstvo odbrane saopštilo da je u vojnim skladištima u Crnoj Gori, u neodgovarajućim uslovima, oko 9.000 tona viškova naoružanja i municije. MO zatražilo pomoć svih državnih organa i međunarodnih donatora kako bi se u što kraćem roku taj problem riješio.

- Počela obuka 85 oficira, podoficira i profesionalnih vojnika za ušešće u mirovnim misijama. Prvi segment obuke odnosi se na fizičku spremu i učenje engleskog jezika.

- Nakon više od 10 mjeseci, oslobođen kapetan bojnog broda **Ilija Brčić**. Komisija italijanskog Apelacionog suda je odlučila da odbije zahtjev hrvatskog suda za izručenje kapetana Brčića, koga je splitski Županijski sud 1993. godine u odsustvu osudio na 15 godina. Oslobođen je jer su italijanske sudske vlasti zaključile da je u Hrvatskoj vođen nepravedan sudski postupak, jer je odluka donešena u odsustvu kapetana Brčića koji nije bio ni obaviješten, kao i da nema garancija da će se u budućnosti voditi pravedan postupak u toj zemlji.

- Vladi preložena nova formacija Vojske sa brigadnim sistemom i 2.345 pripadnika. I dalje svega iznad polovična popunjenost sastava profesionalnim vojnicima.

- Na redovnom trenažnom letu, u reonu Skadarskoj jezera pao školski avion "UTVA-75" Vojske Crne Gore. Dvočlana posada je, poslije udara u žice dalekovoda, prinudno spustila avion na vodu. Komadant vazduhoplovstva formirao komisiju koja bi trebalo da ispita uzroke nesreće.

- Crna Gora je jedina država u regionu koja je u posljednjih deceniju i po dobila posebnu dozvolu njemačke vlade da uveze oružje marke "hekler i koh". Nakon šestomjesečnih provjera, koje su se, između ostalog, odnosile i na bezbjednosnu i političku situaciju u državi, Vlada Njemačke je dala zeleno svjetlo za izvoz tog naoružanja iz njemačke fabrike. Oružje i oprema te firme u vrijednosti od oko 1.124.000 eura namijenjeno je Brigadi za specijalne operacije.

- U vrijeme ponovnih zahtjeva iz Hrvatske za vraćanje u Split, čuveni jedrenjak „Jadran“ 17. avgusta proslavio 75 godina od porinuća.

- Vojska Srbije saopštila da postoje nagovještaji da će do kraja godine jedan broj aviona "supergaleb" sa aerodroma u Golubovcima biti prebačen u Srbiju. Ministarstvo odbrane Crne Gore demantovalo da je postignut konkretan dogovor oko zahtjeva Vojske Srbije za preuzimanje aviona "supergaleb", i saopštilo da mješovita komisija koja razmatra zahtjeve o povraćaju imovine sa obje strane treba da zasjeda u septembru. Umjesto aviona, Crne Gore potražuje ratne zastave iz Drugog svjetskog rata koji su nakon referenduma ostale u Srbiji.

4. NATO KAMPANJA

- Rezultati ispitivanja javnog mnjenja o NATO koji su sprovele dvije NVO, pokazali potuno različitu sliku o tome kolika je podrška građana za članstvo u tom savezu:

Prema istraživanju koje CEDEM sprovodi duži vremenski period, kvartalno, 46,7 odsto ispitanika protivi se ulasku u NATO, 26,3 je za, a 27 procenata nema određeno mišljenje.

U odnosu na avgust 2006. godine, broj ispitanika koji se protive ulasku u NATO porastao je za čak 15,3 odsto, dok je građana koji to podržavaju manje za 10,6 odsto.

Na drugoj strani, telefonska anketa CEMI-a koju je finansirala ambasada SAD u Podgorici, pokazala je da više od polovine građana (51 odsto) smatra da bi članstvo u NATO-u koristilo Crnoj Gori.

Stručnjaci pojasnili da je do razlike u rezultatu došlo zbog formulacije postavljenog pitanja i metodologije istraživanja, a mnogo od njih saglasni da je prisutan negativan trend oko ulaska Crna Gore u NATO.

- U organizaciji "Alfa centra" iz Nikšića održan petodnevni međunarodni skup o NATO integracijama, "REACT 2008", jedan od rijetkih na kojem su se čuli različiti stavovi o tom savezu. Skup je održan u selu Crkvičko Polje u opštini Plužine, u organizaciji, a organizatori saopštili da to zabačeno selo nije slučajno izabrano, jer NATO nije "pitanje isključivo elite, već svih građana Crne Gore".

- Više stranih zvaničnika i međunarodnih eksperata upozorilo da kampanju za ulazak u NATO u Crnoj Gori ne treba voditi reklamiranjem Alijanse, već je neophodno prikazivati realnu sliku te organizacije. No, i dalje se mogu čuti ocjene od propagandističkih NVO-a, da je olduka samo jedna i da sada treba raditi na postizanju podrške kod javnog mnjenja, što je suprotno od osnovnog principa i suštine demokratije, koju baštine sve zemlje članice.

- Nastavljano sprovođenje aktivnosti iz drugog Akcionog plana o implemetaciji Komunikaciona strategije, organizovanjem panela i diskusija o koristima članstva u NATO-u. Najavljena posjeta članova Koordinacionaog tima i novinara sjedištu Aijanse u Briselu.

- Na Fakultetu za političke nauke preloženo osnivanje Centra za evro-atlantske integracije.

- Prema predloženoj novoj organizaciji Ministarstva odbrane, osniva se i Uprava za odnose sa javnošću. Plan je da osim redovne komunikacija sa medijima, ta služba aktivnije učestvuje u promociji NATO ideje.

- Osim predstavnika Vlade, odnosno svih resora koji imaju veze sa NATO integracijama, u Koordinacionom timu za implementaciju Komunikacione stategije i evro-atlanstkim ingeracijeiama trebalo da budi i predstavnici Skupštine i institucije predsjednika.

GLAVNE OCJENE

- Uprkos formalnom napredku u NATO integracijama, nastavku aktivnosti u procesima PARP i IPAP, i otpočinjanju Inteziviranog dijaloga, u suštinskom smislu NATO integracije prate preambiciozni planovi i loše procjene sopstvenih mogućnosti. Paralelno sa najavama zvaničnika da na sljedećem samitu Alijanse "sa pravom" očekuju poziv u Akcioni plan za članstvo(MAP), odnosno dobijanje statusa kandidata, procjene sposobnosti države su zakazale na prvom ozbiljnom testu - zajedničkim godišnjim aktivnostima sa vojskama ostalih članica u Partnerstvu za mir. Dogodilo se upravo ono na šta su upozoravali brojni partneri iz regiona koji su godinama ranije prošli put kojima na Crna Gora upravo kreće - da se NATO-u ne obećava više nego što se može ispuniti, Tako je Crne Gora jedna od rijetkih država koja je na samom startu morala da smanji, već dogovoreni broj aktivnosti u prvom Individualnom partnerskom programu.

- Obećanja međunarodnim insitucijama i partnerima, na šta uostalom obavezuju i NATO integracije, da bi Crna Gora u reformisanju svog sektora bezbjednosti trebalo da racionalizuje svoje izdatke i izbjegne dupliranja funkcija u vojsci i policiji ostala su na - obećanjima. Za sada ništa konkretno nije preduzeto po tom pitanju, pa tako antiterorističke i helikopterske jedinice, kao i oblaska zaštita postoje i u Vojsci i Policiji. A Crna Gora je vjeovatno jedina država koja teži zapadnoj demokratiji u kojoj je broj pripadnika policije dva i po puta veći o onog u oružanim snagama.

- Pozitivno je da su se u proces NATO integracija napokon intezivnije uključili i drugi resori u Vladi, ali nažalost još u nedovoljnoj mjeri, s obzirom na suštinu tih integracija koje se odnosi na cijelo društvo. Ministarstvo inostranih poslova se aktivno uključilo u proces oko Inteziviranog dijaloga, ali i predstavnici MUP-a i Uprave policije u programima PARP i IPAP koji se odnose na reformu cjelokupnog sistema bezbjednosti, ne samo na odbranu.

- Oštre reakcija javnosti na najavu da su NATO snage sa Kosova zainteresovane za korišćenje kapaciteta crnogorske vojske za smještaj svojih trupa, kao i intezvno medijska aktivnost Ministarstva odbrane da ubijedi javnost da nije riječ o mogućoj NATO bazi, ponovo su otvorile priču o tome kakve je sve aranžmane skupila Vlada sa Alijansom potpisujući razne tranzitne sporazume po kojima NATO vojnici imaju poseban status na teritoriji Crne Gore.

- U zakonodavnoj oblasti i dalje na snazi status da svi ključni odbrambeni dokumenti nijesu usaglašeni sa Ustavom, a nema indicija da će rad na obje strategije, i nacionalne bezbjednosti i odbrane, kao i zakona o vojsci i odbrani biti završen do kraja ove godine. Unutar Vladine komisije za izmjenu Strategije nacionalne bezbjednosti trenutno najviše polemika izaziva odredba po kojoj bi u listu oružanih sila trebalo svrstati i policiju, čemu se oštro protive strani eksperti angažovani na tom poslu.

- Iako je upravo Odbor za bezbjednost i odbranu predložio Zakon kojim će se precizno definisati ovlašćenja tog skupštinskog tijela, kako bi se njegova uloga u demokratkoj kontroli sistema bezbjednosti intezivirala, predstavnici vladajuće strukture u odboru odbili da podrže kolege iz opozicije da se zakaže sjednica posvećena problemima viškova naoružanja i municije u Crnoj Gori. „Bure baruta“ od 9 hiljada tona u vojnim skladištima širom Crne Gore, nije bio dovoljno jak razlog za sazivanje sjednice Odbora, a na predhodnim sjednicama tog tijela nastavljena je praksa podžavanja zakonskih rješanja Vlade iz tog sektora bez kvalitetne rasprave.

Osim toga, iako je u prvobitnoj verziji zakona o parlamentarnom nadzoru službi bezbjednosti bilo predviđeno da članovi odbora mogu ići u nenajavljene posjete službama bezbjednosti, tu odredbu je predlagač u startu izmijenio, tako da je svaku posjetu potrebno najaviti najmanje 24 sata ranije. Među predlagačima nije prošla ni odredba da predstavnik opozicije bude na čelu odbora, niti da sve sjednice budu otvorene za javnost.

- Ministarstvo odbrane je žestokom medijskom kampanjom pokušavalo da ubijedi javnost u ispravnost odluke da se viškovi naoružanju uništavaju u Župi, istovremeno pokušavajući da se ogradi od načina izbora firme i lokacije, navodeći da su takvu odluku donijeli američki partneri a ne Ministarstvo. Uprkos tome, mještani Župe poučeni iskustvom iz Vira, kada je ista firma bila u poslu, ni po drugi put nijesu dozvolili da se u njihovom komšiluku uništi na stotine tona viškova naoružanja, Pitanja kako je ista firma dobila posao iako još nijesu uvrđeni razlozi ekspozicije u Viru, kako joj je produžena dozvola, ko garatnuje da je lokacija u Župi bezbjedna, na osnovu kojih parametara, da li su zadovoljeni ekološki standardi...i ovog puta su ostala bez odgovora.

- Za razliku od Tehničkog sporazuma sa SAD, istovjetan program za uništavanje viškova MONDEM ne izaziva negativne reakcije javnosti. Program čiji su glavni donatori nordijsko-baltičke zemlje, Velika Britanija i druge evropske zemlje, do izbora firme koje će dobiti posao dolazi na međunarodnom tenderu, koriste se kapaciteti i posebno izgrađeni poligoni za uništavanje viškova u kompanijama koje imaju kapaciteta za takav posao, a ono što nije moguće obaviti u Crnoj Gori, uz značajna finansijska ulaganja se izvozi i uništava u inostranstvu.

- Ni do danas nijesu saopšteni rezultati interne istrage o tome kako je uhapšen Ilija Brčić – ko je od nadležnih znao a ko nije za hrvatsku potjernicu, i ko je odgovoran što je čovjek sa interpolove liste poslat kao zvaničan predstavnik Crne Gore u Napulj. I tadašnji premijer Šturanović, i ministar odbrane su najavili interne istrage, prvi u cijeloj vladi, a drugi u Ministarstvu odbrane, ali nije saopšteno ni da li je istraga uopšte sprovedena ni kakvi su njeni rezultati

- Preovladujuća je i dalje neadekvatna kampanja u kojoj se horski ponavlja priča o „nemjerljivim koristima od članstva NATO-u“, koju prate navodi o iskustvima drugih zemalja, a ne navodeći ikakve konkretne primjere potencijalnih bezbjednosnih prijetnji koji bi bile razlog za uključivanje u jedan vojni savez, niti bezbjednosnih, ekonomskih ili socijalnih benefita po Crnu Goru u slučaju punopravnog članstva. Već godinama je primjetan nedostatak iole ozbiljne analize o finansijskim aspektima NATO integracija, koliko će put u članstvo koštati, mogućim alternativama u bezbjednosnom sektoru...

- Druga iritirajuća floskula koju često ponavljaju zagovornici ideje članstva u NATO je „građani nemaju dovoljno informacija“, jer „kada bi znali kako je dobar NATO, podrška bi bila mnogo veća“, iako je nakon godinu dana intezivne Vladine kampanje o promociji vrijednosti koje nosi članstvo u tom savezu, podrška sve manja.

- Proagandistički i neutemeljeni nastupi pojedinaca sa lošim imidžom, direktno utiču na pad podrške ulasku u NATO. Nastupi koji su u suprotnosti sa demokratskim principima, prave kontraefeketa. Ukoliko se želi ulazak u NATO, a on je nemoguć bez podrške javnog mnjenja, treba razmisliti o daljem davanju prostora za aktivnosti takvim pojedincima.

- I dalje se novac poreskih obveznika troši na filmove o isključivo pozitivnim iskustvima Hrvatske i Slovenije i sličnih država, i na organizovanje skupova na kojima praktično pet istih učesnika, sa identičnim prezentacijama od skupa do skupa, ponavlja kako je NATO najbolje rješenje za Crnu Goru. Na malo medijskom protoru u maloj državi kakva je Crna Gora, to ne prolazi bez reakcija.

- Koristeći u političke svrhe malu podršku građana za NATO, parlamentarne stranke koje su protivnici ideje članstva u tom savezu takođe su posljednjih mjeseci intezivirali obraćanja javnosti. Ipak, i tu kampanju prati nedostatak ozbiljne analize, konkretne argumentacije, ili iznošenja predloga o alternativnim modelima učestvovanja ili saradnje sa tim savezom. Sve se svodi na dnevno-političku kritiku onoga što Vlada uradi, kao i podsjećanje na NATO akciju iz 1999.godine.

PREPORUKE

1. Uključiti sve državne resore da se napravi kvalitetna i objektivna analiza o stvarnim potrebama, ali i realnim mogućnostima Crne Gore u procesu NATO integracija. Na taj način izbjeći negativn imidž države koja preuzima obaveze koje nije u mogućnosti da sprovede do kraja. Dodatno ukazivati na potrebu malih zemalja na multilateralizmu, kao idelnom metodu zastupanja svojih interesa i NATO kao jednom od ključnih.

2. Obezbjediti zakonske uslove za racionalizaciju u bezbjednosnom sektoru. Posebno intezivirati rad na Strategijskom pregledu odbrane, kako bi se konačno dobio odgovor na pitanje koje su stvarne potrebe Crne Gore u sistemu odbrane i bezbjednosti, bez dupliranja funkcija i nadležnosti u Vojsci i Policiji.

3. Intezivirati mehanizme parlamentarne i civilne kontrole, posebno rad skupštinskog Odbora za bezbjednost i odbranu. Proširiti opseg tema o kojima će se raspravljati na sjednicama tog skupštinskog tijela, posebno kada je riječ o NATO integracijama i donošenju dokumenata vezano za pristupanje tom savezu.

4. Stvoriti uslove za otpočinjanje javnog dijaloga o prednostima i manama članstva u NATO-u, bezbjednosnim prijetnjama i finansijskim efektima. Izbjegavati propagandističku retoriku, argumente „NATO je bez alternative“, kao i revanšizma prema strukturama koje ne podržavaju članstvo.

5. Problem viškova naoružanja rješavati na transparentan način, posebno u poštovanju procedura za odabir kompanija i lokacija za taj posao. Posebno voditi računa o bezbjednosnim i ekološkim standardima u realizaciji tih aktivnosti. Obezbjediti uslove za adekvatno skladištenje viškova, posebno u skladištu u Brezoviku, kako bi se ne vrijeme preduprijedile moguće nesreće širokih razmjera.

6. Ne potcjenjivati ulogu i značaj civilnog sektora. U medijima otvoriti prostor za sučeljavanja stavova neistomišljenika, ali za primjere koji govore o nepovoljnim efektima članstva u NATO-u. Iskrenom kampanjom i istinskim dijalogom, pokazaće se da su benefiti mnogo veći.

7. Intezivirati aktivnosti na izgradnji kadrovskih potencijala države neophodnih za sljedeće faze NATO integracija, kako bi se prekinulo sa praksom da se u tom sektoru Crna Gora u prevelikoj mjeri oslanja na mišljenja stranih stručnjaka.

8. Obezbjediti uslove da izrada nove Strategije nacionalne bezbjednosti i Strategije odbrane, kao i usaglašavanje Zakona o Vojsci i Zakona o odbrani bude transparentno, a u te aktivnosti uključiti i predstavnike civilnog društva, Univerziteta, opozicije.

9. Razdvojiti termine «evropske» i «atlantske» integracije.